

$$b = s - v \times a'$$

or $a^2 + v + a' \times s = b?$

10

ปริทัศน์หนังสือ

ณ ที่สิ้นสุดของบางสิ่ง : อัตลักษณ์และความทรงจำ

The Sense of an Ending

กฤษฎา ขำยัง

Kissada Kamyong

หนังสือ

Barnes, Julian. The Sense of an Ending. London: Random House, 2011.

จูเลียน บาร์นส์. ณ ที่สิ้นสุดของบางสิ่ง. แปลโดย โดมร ศุขปริษา. กรุงเทพมหานคร: ไกลท์เฮาส์ พับลิชซิ่ง, 2556.

ปริทัศน์หนังสือ

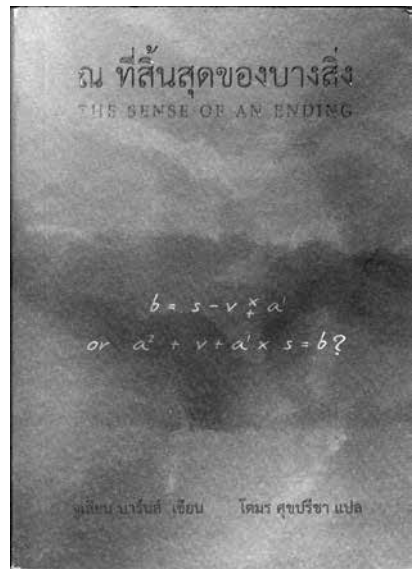
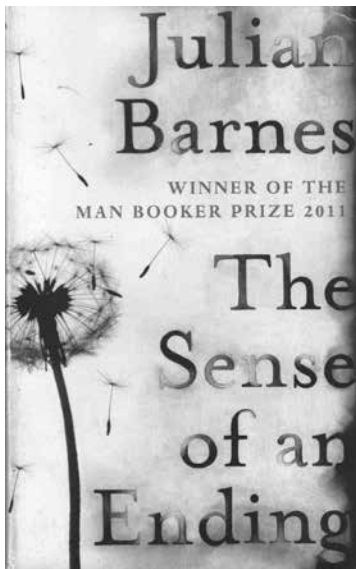
ณ ที่สิ้นสุดของบางสิ่ง : อัตลักษณ์และความทรงจำ

“This was another of our fears: that life wouldn’t turn out to be like literature.”¹

เรื่องเล่านั้นสำคัญต่อชีวิต มนุษย์บอกเล่าเรื่องราวเพื่อให้ชีวิตดำเนินต่อไปได้ เรื่องเล่าไม่เพียงทำงานในฐานะเพื่อใช้อธิบายโลกที่เป็นอยู่ภายนอกเท่านั้น หากแต่ทำหน้าที่ปะติดปะต่อเรื่องราวให้เป็นรูปเป็นร่างภายในด้วยเช่นกัน “ความรัก เพศสัมพันธ์ ศีลธรรม มิตรภาพ ความสุข ความทุกข์ การทรยศ การนอกใจ ความดีและความชั่ว วีรบุรุษและตัวร้าย ความผิดบาปและความไร้เดียงสา ความทะเยอทะยาน อำนาจ ความยุติธรรม การปฏิบัติ สงคราม บิดาและบุตรชาย มารดาและบุตรสาว ปัจเจกต่อสู้กับสังคมความสำเร็จและความล้มเหลว ฆาตกรรม อัศวินบาปกรรม มรณกรรม และพระเจ้า”² เหตุการณ์ต่างๆ ทั้งจากอดีต ปัจจุบัน และอนาคตถูกตัดแปลง ตัดปะ และถักทอในกระบวนการเล่าเรื่องจนกลายเป็นเค้าโครงแห่งความทรงจำหนึ่งๆ ที่ผู้เล่าเรื่องใช้ยึดโยงไปสู่และอ้างอิงไปถึงได้ เรื่องเล่าจึงก่อรูปกลายเป็นตัวตนและตัวตนดำรงอยู่เพื่อบอกเล่าเรื่องราวต่อไป ด้วยเหตุนี้ อัตลักษณ์และความทรงจำจึงแยกขาดออกจากกันไม่ได้ และตัวตนดำรง

¹ Barnes, Julian. (2011). *The Sense of an Ending*. P. 15.

² จูเลียน บาร์นส์. (2556). ณ ที่สิ้นสุดของบางสิ่ง. (แปลโดย โทมัส ศุขปรีชา). หน้า 23.

Barnes, Julian. *The Sense of an Ending*. London: Random House, 2011.

จูเลียน บาร์นส์. *ณ ที่สิ้นสุดของบางสิ่ง*. แปลโดย โทมัส ศุขปริชา. กรุงเทพมหานคร: โลท์เฮาส์พับลิชชิ่ง, 2556.

อยู่อย่างปราศจากความทรงจำไม่ได้เช่นกัน “How often do we tell our own life story? How often do we adjust, embellish, make sly cuts?”³ ในช่วงขณะที่มีชีวิตอยู่ เราจดจำและลบเลือนบ่อยครั้งเพียงใดกันหนอ เพื่อสร้างสรรค์ตัวตนให้ดำรงอยู่รอดกันต่อไป

The Sense of an Ending หรือชื่อไทยที่ว่า **ณ ที่สิ้นสุดของบางสิ่ง** ผลงานเขียนของจูเลียน บาร์นส์ (Julian Barnes) ตีพิมพ์เมื่อปีพ.ศ. 2554 เป็นปีเดียวกันกับที่นวนิยายเรื่องนี้ได้รับรางวัลเดอะแมนบุ๊คเกอร์ไพรส์ ซึ่งเป็นรางวัลอันทรงเกียรติในแวดวงวรรณกรรมร่วมสมัยภาษาอังกฤษอีกด้วย งานเขียนชิ้นนี้ของบาร์นส์นำพาผู้อ่านเข้าร่วมสำรวจประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความทรงจำ วัชวุฒิ เวลา และความสำนึกผิดของมนุษย์ ผ่านเรื่องเล่าจากตัวละครเอกนามว่าโทนี เว็บสเตอร์ (Tony Webster) ชายวัยกลางคนอายุราวหกสิบปี เขามีหน้าที่การงานที่มั่นคง มีชีวิตแต่งงานที่ยืดลงด้วยการหย่าร้าง แต่ยังสามารถรักษามิตรภาพที่ดีต่อกันและกันไว้ได้ นอกจากนี้ โทนีเชื่อว่าตัวเองใช้ชีวิตที่ผ่านมาทั้งหมดไปได้โดยดี เขาไม่เคยทำร้ายหรือหักหาญน้ำใจใครให้ต้องรู้สึกทุกข์ทรมานอะไร “ถึงตอนนี้ผมเกษียณแล้ว ผมมีแฟลตและทรัพย์สินสมบัติต่าง ๆ ผมมีเพื่อนตี๋มสองสามคน มีเพื่อนผู้หญิงบ้าง ... ชีวิตก็เท่านั้นไม่ใช่หรือ ประสบความสำเร็จบ้าง ผิดหวังเสียใจบ้าง มันน่าสนใจสำหรับผมเสมอ ผมจะไม่บ่นว่าหรือประหลาดใจอะไร หากคนอื่นเห็นว่ามันไม่น่าสนใจนัก”⁴

แต่แล้วกัจจัตราสามัญในชีวิตประจำวันของโทนีต้องสะดุดลง ชีวิตปัจจุบันถูกขัดขวางรบกวนด้วยเวลาแห่งวันวาน ณ วันธรรมดาวันหนึ่ง เขาได้รับจดหมายสีขาวจากสำนักงานกฎหมายที่เขาไม่เคยได้ยินชื่อมาก่อน เนื้อหาใจความแจ้งให้โทนีทราบว่าเขาต้องไปอ้างสิทธิ์รับเงินจำนวนห้าร้อยปอนด์พร้อมกับสมุดบันทึกเล่มหนึ่งจากกองมรดกที่นางซาราห์ ฟอร์ด (Sarah Ford) เขียนในพินัยกรรมทิ้งมอบไว้ให้ก่อนเสียชีวิตลง โทนีต้องใช้เวลามากกว่าจะนึกออกกว่าซาราห์เป็นใครและมีบทบาทอะไรในชีวิตของ

³ Barnes, (2011). *The Sense of an Ending*. P. 95.

⁴ จูเลียน (2556). *ณ ที่สิ้นสุดของบางสิ่ง*. หน้า 71.

เขาขนาดต้องเขียนพินัยกรรมมอบสิ่งของเงินทองไว้ให้ การทบทวนความทรงจำดังกล่าวจึงกลับทิ้งปมปริศนาไว้ให้สับสนสับสน ขวางงั้นกับความไม่เข้าใจ เพราะไม่ปรากฏมีเหตุการณ์ใดที่ช่วยคลี่คลายความสงสัยของเขาได้เลยว่าทำไมเงินจำนวนดังกล่าวและสมุดบันทึกที่เขียนโดยเอเดรียน ฟินน์ (Adrian Finn) เพื่อนที่เขาสนิทมากที่สุดสมัยเรียนมัธยมศึกษาจึงถูกส่งมอบมายังเขา ทั้งๆ ที่เรื่องราวทั้งหมดผ่านล่วงเลยไปแล้วกว่าสี่สิบปีเสียด้วยซ้ำ พินัยกรรม

ปริศนาดังกล่าวทำให้เขาต้องออกเดินทางเพื่อแสวงหาคำตอบ นาฬิกาชีวิตวัยหกสิบของโทนีถูกหมุนย้อนกลับไปหา “การทวนอดีต” หรือสิ่งที่เขาเองนิยามว่าเป็นแหล่งสะสมของอารมณ์สะท้อนใจอันยิ่งใหญ่ “the powerful recollection of strong emotions”⁵ อันเป็นเรื่องราวแห่งอดีตที่พราวเลื่อนในความทรงจำของเขาตลอดมา

นวนิยายเรื่องนี้เล่าผ่านเรื่องราวในอดีตและปัจจุบันแบบสลับไปมาเป็นเหตุการณ์ของเวลาคู่ขนานระหว่างสิ่งที่ล่วงเลยไปแล้วกับสิ่งที่กำลังเกิดขึ้น ณ ปัจจุบันขณะ ผู้อ่านจึงรับรู้ถึงโทนีในสองภาคเวลาของชีวิต ระหว่างเรื่องราวช่วงวัยหกสิบปีอันเป็นปัจจุบันของเขาและเรื่องสมัยวัยรุ่นอันเป็นเรื่องในอดีต เรื่องเล่าจากความทรงจำของเขาทำให้เราทราบถึงมิตรภาพที่เกิดขึ้นในช่วงวัยเรียน เขาเคยมีเพื่อนสนิทที่ชื่อเอเดรียนและมีความรักครั้งแรกกับผู้หญิงที่ชื่อเวโรนิกา ฟอร์ด (Veronica Ford) เป็นชีวิตวัยเรียนที่คุกรุ่นด้วยไฮโมนส์ของวัยรุ่น ประสบการณ์เซ็กส์ครั้งแรก และการผิดหวังเลิกรา แล้ววันหนึ่งความสัมพันธ์ระหว่างกันของโทนี เอเดรียน และเวโรนิกาต้องยุติลง เมื่อเอเดรียนเขียนจดหมายมาสารภาพกับโทนีว่าเขาคบหาดีใจอยู่กับเวโรนิกา หลังจากที่ได้รับทราบข่าวนี้นี้ โทนีเขียนจดหมายตอบกลับไปต่อว่าสาปแช่งพวกเขาทั้งสองคน เพราะเขายอมรับไม่ได้ที่แฟนเก่าของตัวเองจะไปคบอยู่กับเพื่อนสนิทที่เขารักมากที่สุด เขาถึงท้ายจดหมายว่าเขาไม่ขอพบเจอกับบุคคลทั้งสองอีกในชีวิตนี้ ขนาดมีข่าวว่าเอเดรียนฆ่า

⁵ Barnes, (2011). *The Sense of an Ending*. P. 81.

ตัวตายในห้องน้ำ เขาก็ไม่ได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับอะไรด้วยอีก และนั่นเป็นครั้งเดียวและครั้งสุดท้ายที่เขาเรียนรู้ว่าเกิดอะไรขึ้นกับมิตรภาพเท่านั้น ตั้งแต่นั้นมาเขาไม่ได้ติดต่อกับอดีตเหล่านั้นอีกเลย “Whereof we cannot speak, thereof must we remain silent.”⁶ เขาเพียงปล่อยให้เหตุการณ์ที่เขาควรได้รับคำอธิบายบางอย่างทิ้งไว้เช่นนั้น ปล่อยให้อยู่กับความเงิบงันที่ไม่ส่งเสียงคำพูดใดๆ ออกมาให้รับรู้อะไรอีก

เวลาผ่านไปถึงสี่สิบปี ความยาวนานเพียงพอที่จะทำลายความทรงจำให้ผิดรูปผิดร่างไป ความสมบูรณ์ของเหตุการณ์จึงระเหิดหายไปบ้าง แต่อดีตอันบกพร่องเหล่านั้นกลับนำความประหลาดใจมาให้ได้เสมอ เพราะมันสามารถปรากฏในรูปรอยที่คาดไม่ถึง ในช่วงเวลาที่โทนี่เดินทางย้อนรอยเพื่อตามหาสมุดบันทึกของเอเดรียน อดีตต่างๆ ค่อยๆ ถูกเปิดเผยออกมาเรื่อยๆ จนเขาค้นพบชิ้นส่วนสำคัญของเหตุการณ์ที่เขาพลาดไป ทำให้เขาไม่มั่นใจว่าสิ่งที่เขารับรู้แต่แรกเป็นสิ่งที่ถูกต้องจริงๆ หรือไม่ “But what you end up remembering isn’t always the same as what you have witnessed.”⁷ การย้อนกลับไปหาอดีตทำให้โทนี่ตระหนักว่าชีวิตที่ผ่านมาของตัวเอง เขาได้ลบลืม ละเลย และจดจำอะไร และในท้ายที่สุดแล้วเขาเข้าใจอะไรเกี่ยวกับชีวิตที่ผ่านมาบ้าง

การมีชีวิตคือการกินเวลา ต่อให้ชีวิตสวมกอดเรา หล่อหลอมเรา กระนั้น เรากลับไม่เคยมั่นใจไปกว่าเราเข้าใจความแท้จริงของชีวิตว่ามันคืออะไรกันแน่ “We live in time – it holds us and moulds – but I’ve never felt I understood it very well.”⁸ การทบทวนอดีตของโทนี่ทำให้เราควรตรวจสอบความทรงจำ ว่าแท้ที่จริงแล้วเรื่องที่เราจดจำเป็นเรื่อง “จริง” หรือไม่ นวนิยายเรื่องนี้ของบาร์นส์จึงช่วยให้ผู้อ่านกลับมาตั้ง

⁶ Barnes, (2011). *The Sense of an Ending*. P. 9.

⁷ Barnes, (2011). *The Sense of an Ending*. P. 3.

⁸ Barnes, (2011). *The Sense of an Ending*. P. 3.

คำถามต่อเรื่องราวที่เรารับรู้ในอดีตว่ามันอาจมีมิติอื่นที่เราไม่รับรู้อีกมากมาย และมิติที่ไม่ถูกรับรู้หรือที่หายไปจากการจดจำเหล่านั้นส่งผลชัดเจนต่อการเข้าใจของเราต่อเหตุการณ์ทั้งหมด เพราะมันจะประกอบกันขึ้นจนกลายเป็นกรอบโลกทัศน์หนึ่งๆ ที่เราใช้เพื่อเข้าใจ “ความจริง” ของอดีตเหล่านั้นไปโดยปริยาย และไม่ตั้งคำถามต่อ “ความจริง” ของอดีตหรือความทรงจำนั้นอีก การติดตามเรื่องราวของโทนี่จึงไม่เพียงเป็นการเดินทางร่วมกันไปกับเขาเพื่อรับรู้ถึงอดีตอันเจ็บปวดเท่านั้น หากเป็นการเผชิญหน้ากับการเมืองของการจดจำ/การลบเลือนอันท้าทายกรอบคิดที่เรามีต่อความทรงจำส่วนตัวไปพร้อมๆ กันด้วย

The Sense of an Ending นำเราตั้งคำถามไม่ใช่แต่เฉพาะความทรงจำส่วนตัวที่เรารับรู้ในระดับของชีวิตประจำวันของตนเองเท่านั้น หากแต่เป็นการยกระดับการตั้งคำถามของเราต่อสิ่งที่เรียกว่า “ความทรงจำร่วม” ของสังคมที่ยิ่งใหญ่กว่าได้อีกด้วย ประวัติศาสตร์ของสังคมหนึ่งๆ เป็นสิ่งที่เขียนขึ้นจากเหตุการณ์ทางสังคมในอดีตที่สำคัญและในกระบวนการสร้างความทรงจำร่วมกันนั่นเอง เหตุการณ์เหล่านั้นย่อมถูกปะติดปะต่อ เรียบเรียง บิดเบือน และเชื่อมโยงไม่ต่างจากการประกอบสร้างเรื่องเล่าในความทรงจำที่เรามีต่อเรื่องราวส่วนตัว เอเดรียน เพื่อนสนิทของโทนี่ได้กล่าวไว้เพื่อตอบคำถามอาจารย์ครั้งหนึ่งในวิชาประวัติศาสตร์ว่า “History is that certainty produced at the point where the imperfections of memory meet the inadequacies of documentation.”⁹ ประวัติศาสตร์ คือ ความแน่นอนที่ถูกผลิตขึ้น ณ จุดที่ความไม่สมบูรณ์แบบของความทรงจำมาพบกับความไม่เพียงพอของเอกสารหลักฐาน สิ่งที่เราเชื่อว่าเป็นความจริงทางประวัติศาสตร์จึงอาจไม่ใช่สิ่งที่จริงเสมอไป การสะกดรอยตามหา ณ ที่สิ้นสุดของบางสิ่งในประวัติศาสตร์ เราอาจถูกผลักให้กลับมาทบทวนถึงการมีอยู่ของเราทั้งหมด ว่าสุดท้ายแล้วเราจดจำและลบเลือนอะไรกันไป

⁹ Barnes, (2011). *The Sense of an Ending*. P. 17.

บ้างในประวัติของสังคมที่เราอยู่ทุกวันนี้ “You get toward the end of life – no, not life itself, but of something else: the end of any likelihood of change in that life. You are allowed a long moment of pause, time enough to ask the question: what else have I done wrong?”¹⁰ ณ วาระสุดท้ายของชีวิต เราอาจต้องหยุดสำรวจตัวเองอย่างยาวนาน นานพอที่จะถามตัวเองว่าตลอดมาเราได้ทำสิ่งอื่นใดพลาดผิดไปอีกบ้างหรือไม่ หรือเราถูกให้จดจำ/ลบลืมใครไปบ้างเพื่อมีชีวิตอยู่รอดในสังคมทุกวันนี้

¹⁰ Barnes, (2011). *The Sense of an Ending*. P. 149.